

GÜNCEL YARGI KARARLARI BAĞLAMINDA AŞKIN ZARAR

EXCESS DAMAGE IN THE CONTEXT OF CURRENT CASE LAW

Şebnem NEBİOĞLU ÖNER*

Özet: Temerrüdün özel sonuçlarından olan aşkın zarar ancak para borçları için söz konusu olmakta ve temerrüt faizinden farklı olarak kusur ve zarar koşulunu gerektirmektedir. Aşkın zarar meselesi, özellikle enflasyon nedeniyle oluşan paranın değer kaybına bağlı zarar iddiaları açısından uzun süredir hukuk gündemini meşgul etmektedir. Tartışmanın ana nedeni, bu tür zarar iddialarının ispatında soyut veya somut ispat yöntemlerinden hangisinin tercih edileceği meselesidir. Bu konuda Yargıtay'ın farklı değerlendirmeleri bulunmakla birlikte, özellikle aşkın zarar ve mülkiyet hakkı bağlamında verilen ihlal kararı sonrasında bu görüş ayrılığı daha belirgin hale gelmiştir. Bu durum hukukun bütünlüğü ve adalete olan güven açısından tartışılması ve ivedi olarak çözüme kavuşturulması gereken önemli bir hukuki sorundur.

Anahtar Kelimeler: Borçlunun Temerrüdü, Aşkın Zarar, Soyut Yöntem, Somut Yöntem, Mülkiyet Hakkı

Abstract: The excess damage, which is one of the special consequences of default of debtor, is only in question for pecuniary debts and unlike default interest, requires the condition of fault and damage. The issue of excess damage has been on the legal agenda for a long time, especially in the context of claims for loss of value due to inflation. The main reason for the discussion is the issue of which of the abstract or concrete proof methods will be preferred in proving such damages. Although the Court of Appeal has different opinions on this issue, this difference of opinion has become more evident especially after the violation decision in the context of excess damage and property right. This is an important legal issue that needs to be discussed and resolved urgently in terms of trust in justice.

Keywords: Debtor's Fault, Excess Damage, Abstract Method, Concrete Method, the Right to Property

* Av. Dr., sebnemnebioglu@hotmail.com, ORCID ID: 0000-0002-3827-6032, Makalenin Gönderim Tarihi: 23.12.2022, Kabul Tarihi: 17.01.2023

Giriş

Para borcunu ifada temerrüt halinde talep edilebilen ve temerrüt faizi ile karşılanamayan zararı ifade eden aşkın (munzam) zarar meselesi son yıllarda, özellikle *enflasyona bağlı para değerindeki düşüş nedeniyle oluşan zarar bağlamında* üzerinde yoğun yargısal tartışmaların yaşandığı, ancak halen daha yargı kararlarında görüş birliğinin sağlanamadığı önemli bir Borçlar Hukuku meselesidir. Tartışmanın ana nedeni, aşkın zararın ispatı noktasında nasıl bir yöntemsel tercih yapılması gerektiği noktasında odaklanmakta ve bu yöntemsel tercih özellikle enflasyona bağlı para değerindeki düşüşlere bağlı olarak gelişen aşkın zarar taleplerinde farklı yargısal neticelere varılmasına neden olmaktadır.

Paranın değer kaybı ekonomik, sosyal ve siyasal anlamda önemli neticeler doğurduğu gibi, bu olgunun hukuk alanında da önemli yansımaları bulunmaktadır. Bu etkilerin gerek iç hukuka ilişkin düzenleme ve yargılamalarda, gerek konunun temel bir hak olan mülkiyet hakkı ile doğrudan ilişkisi nedeniyle insan haklarına ilişkin yargılamalar kapsamında gözlemlenmesi mümkündür. Bu kapsamda aşkın zarar meselesi de Borçlar Hukukunun sınırları içinde kalmamakta, özellikle mülkiyet hakkı ve konuya ilişkin çelişkili yargı kararları nedeniyle ayrımcılık yasağı ve hukuki güvenlik ilkesi temelinde insan haklarına ilişkin inceleme zeminine taşınmaya devam etmektedir. *Aşkın zarar müessesesi* ve özellikle ispatına ilişkin yöntemsel farklılıkların giderilmesi, hukukun bütünlüğüne hizmet edeceği kadar bu kapsamda oluşan yargısal işyükünün seyri üzerinde de belirleyici etkiyi haiz olacaktır.

I- Para Borçlarında Temerrüt ve Temerrüt Faizinin Fonksiyonu

Borçlunun temerrüdü, muaccel bir borcun borçlusu tarafından borç ilişkisine uygun olarak yerine getirilmemesini ifade eder.¹ Borçlunun temerrüdü genel olarak Türk Borçlar Kanunu'nun (TBK) 117 ila 126. maddelerinde düzenlenmekle birlikte,² mevzuatta bir kısım borç

¹ Borçlunun temerrüdü, borcun yerine getirilmesini ancak bunun sözleşmeye uygun olmamasını ifade eden gereği gibi ifa etmemeden farklıdır. Zira temerrütte borçlu borcu hiç ifa etmemektedir. Ancak temerrütte kastedilen hiç ifa etmemeden, temerrüdün mutlaka borcun tamamına ilişkin olabileceği sonuca çıkarılmamalıdır. Zira, temerrüt edimin tamamı için söz konusu olabileceği gibi bir kısmı için de hiç ifa etmeme olgusu gerçekleşebilir. Bkz. Ahmet M. Kılıçoğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Turhan Kitabevi, Ankara 2021, s. 872;

² Ayrıntılı bilgi için bkz. Kılıçoğlu, s. 872 vd; Fikret Eren, *Borçlar Hukuku Genel*

ilişkilerinin niteliği gereği özel düzenlemelere yer verildiği görülmektedir.³ Bunun yanı sıra, temerrüdün genel sonuçları TBK 117 vd. maddelerinde yer almakla birlikte, karşılıklı borç yükleyen sözleşmelerde temerrüdün koşul ve sonuçlarının TBK 123 vd. maddelerinde düzenlendiği, sürekli edimli sözleşmelerde temerrüdün sonuçlarının TBK 126. maddede yer aldığı,⁴ konusu para olan borç ilişkileri bakımından temerrüdün sonuçlarının⁵ ise TBK 120 ila 122. maddelerde ayrıca hükme bağlandığı görülmektedir.⁶

Para borçlarında temerrüdün sonuçlarının ayrıca düzenlenmesinin nedeni, elbette paranın önemli bir mübadele vasıtası olmasının yanı sıra ticarete sürati sağlayan bir araç olması ve diğer edimlerin değerini belirlemede ölçüt alınması, bu bağlamda birçok borç ilişkisinde ifanın konusunu teşkil etmesidir. Borcun kaynağının ne olduğundan bağımsız olarak (sözleşme, haksız fiil, sebepsiz zenginleşme) TBK 122 vd. hükümleri uygulama alanı bulmaktadır.⁷

Temerrüdün para borçlarıyla ilgili olarak öngörülen iki sonucu⁸; temerüt faizi ve aşkın zarardır.

Hükümler, Yetkin Yayınevi, Ankara 2020, s.1213 vd.; Murat Tümerdem, Sürekli Borç İlişkilerinde Borçlunun Temerrüdü ve Sonuçları, Doktora Tezi, AÜSBE, 2018, s. 154 vd.; Çetin, Sümeyra, Borçlunun Temerrüdünün Sonuçları, Yüksek Lisans Tezi, İÜSBE, 2011, s. 21 vd.

³ Bu kapsamda örneğin; kira akdi bağlamında bkz. TBK 315. madde, satım sözleşmesi bağlamında bkz. TBK 212 ve 213. maddeler.

⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz. Kılıçoğlu, s. 939 vd; Tümerdem, s.154 vd.

⁵ Para borcunda temerrüdün sonuçları bakımından ayrıntılı bilgi için bkz. Kılıçoğlu, s. 897 vd.; Eren, s. 1231 vd.; M. Kemal Oğuzman/Turgut Öz, Borçlar Hukuku Genel Hükümler C. 1, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2020, N. 1599;

⁶ Borçlunun temerrüdünün genel sonuçları hususunda ayrıntılı bilgi için bkz. Kılıçoğlu, s. 892 vd; Safa Reisoğlu, Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Beta Yayıncılık, İstanbul 2012, s. 371 vd.; Oğuzman/Öz, N. 1575 vd; Eren, s. 1223 vd.; Gökhan Antalya, Borçlar Hukuku Genel Hükümler C. V/1,3, Seçkin Yayınevi, Ankara 2019, N. 2550 vd.

⁷ Kılıçoğlu, s. 897; Çetin, s. 100; Gizem Kılıç Öztürk, Türk Borçlar Hukukunda Borçlunun Temerrüdü, Yüksek Lisans Tezi, UÜSBE, 2015, s. 84.

⁸ Bunun dışında, temerrüdün genel sonuçlarının, aynen ifa ve gecikme tazminatı ile hasardan sorumluluğun borçluya geçmesidir (TBK 118 ve 119. md.). Bunun yanı sıra karşılıklı borç yükleyen sözleşmelerde, aynen ifa ve gecikme tazminatını talep hakkına, ifayı ret ve müspet zararın tazmini talebi veya sözleşmeden dönme ve menfi zararın tazminini talep seçeneği eklenmektedir. Burada dikkat edilmesi gereken nokta, para borcu bir karşılıklı borç yükleyen sözleşmeden doğsa dahi, TBK'nın para borçlarında temerrüdün sonuçlarına ilişkin hükümlerin (TBK 120-122. md.) uygulama alanı bulacağıdır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Kılıçoğlu, s. 892 vd.

Temerrüt faizi yalnızca para borçları için söz konusu olmakla birlikte, mutlaka bir ödünç sözleşmesinden kaynaklanması şart değildir.⁹ Para borcunu ifada borçlunun temerrüde düşmesi halinde, bu borcun kaynağı ne olursa olsun (sözleşme, haksız fiil ve sebepsiz zenginleşme) borçlu para borcunun ifasındaki gecikme nedeniyle temerrüt faizi ödemekle yükümlüdür.¹⁰ Bu tutar, borçlunun para borcunu süresinde ifa etmemesi nedeniyle, alacaklının ifanın gerçekleşmesi gerektiği tarih ile fiilen ifanın gerçekleştiği tarih aralığını kapsamakta olup, belirtilen tarih aralığında alacaklının edim konusundan istifade edememesi/ondan mahrum kalması nedeniyle oluşan zararı ifade etmektedir.¹¹ Bununla birlikte, para borcu dışındaki borçlarda, edimin ekonomik değeri para olarak ifade edilse dahi temerrüt faizi söz konusu olmaz. Bu durumda alacaklı ancak temerrüt nedeniyle uğradığı zararı ispat etmek koşulu ile TBK 118. madde¹² uyarınca zararının tazminini talep edebilir.¹³

Temerrüt faizi tarafların anlaşmasına gerek olmaksızın Kanundan doğan bir borçtur.¹⁴ Para borçlarında faize ilişkin olarak yer verilen temerrüdün bu özel sonucu kusur koşulunu gerektirmediğinden, borçlu temerrüde düşmekte kusurlu olup olmadığına bakılmaksızın, temerrüt faizi ödeme yükümlülüğü altındadır.¹⁵ Kusur ölçütü temerrüt faizi

⁹ Mehmet Akçaal, "Güncel İçtihatlar Işığında Munzam Zarar", *Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. XII, S. 2, 2022, s. 1072.

¹⁰ Çetin, s. 39.

¹¹ Kılıçoğlu, s.897 vd.; Eren, s. 1224; Franz Schenker, *Die Voraussetzungen und Die Folgen des Schuldnerverzugs im Schweizerischen Obligationenrecht*, Freiburg 1988, s. 128; Kılıç Öztürk, s. 85.

¹² Bu hüküm temerrüdün genel sonuçları arasında yer almakta olup "Temerrüde düşen borçlu, temerrüde düşmekte kusuru olmadığını ispat etmedikçe, borcun geç ifasından dolayı alacaklının uğradığı zararı gidermekle yükümlüdür." düzenlemesini içermektedir.

¹³ Eren, s. 1224; Antalya, N. 2643; Kılıç Öztürk, s. 84.

¹⁴ Eren, s. 1224.; Para borcunun çeşit borcu değil de, parça borcu teşkil ettiği durumlarda, örneğin bir hatıra parasının edim konusunu oluşturduğu bir borç ilişkisinde, temerrüt faizi ödenmesi söz konusu olmayıp, şartları varsa gecikme tazminatı istenebilir. Tümerdem, s. 166, Akçaal, s. 137.

¹⁵ Temerrüt fazinin başlangıç tarihi ise, temerrüdün gerçekleştiği tarihtir. Ancak usul hukukunda taleple bağlılık ilkesi geçerli olduğundan, temerrüt nedeniyle doğan talep hakları için yargı yoluna başvurulması durumunda, faiz talep edimiş ancak başlangıç tarihi belirtilmemişse yani temerrüt tarihinden itibaren faiz talep edilmemesi durumunda, ancak dava tarihinden itibaren temerrüt faizine hükmedilebilecektir. Temerrüt faizi talep edilmemişse, re'sen faize hükmedilmesi de

ile aşkın zarar kavramlarını birbirinden ayıran önemli parametrelerden biridir. Zira temerrüt olgusunun gerçekleşmesinde kusur koşulu önemli olmadığı gibi temerrüt faizi de temerrüdün kusura bağlı olmayan sonuçlarından biridir. Para bir ödeme aracı olmasının yanı sıra ayrıca bir yatırım aracı olduğu için, temerrüt faizi alacaklının paranın kullanma karşılığı olan faizinden yoksun kalması nedeniyle uğradığı asgari zarar kalemini karşılamaktadır. Bu nedenle kusur koşulu aranmaksızın, alacaklı zarara uğramış gibi kabul edilmekte ve bu zararın asgari ölçüde temerrüt faizi ile karşılanması amaçlanmaktadır.¹⁶ Buna karşın aşağıda açıklanacağı üzere, aşkın zarara hükmedilebilmesinin koşullarından biri, borçlunun kusurudur.¹⁷ Benzer şekilde, temerrüt faizi ödenmesi için alacaklının zarara uğraması da şart olmayıp,¹⁸ bu husus da temerrüt faizini aşkın zarardan ayıran bir diğer önemli ölçüttür.¹⁹ Bu kapsamda alacaklı hiçbir zarar görmemiş veya uğranılan zarar belirlenen temerrüt faizi miktarından az olsa bile, alacaklı belirlenen orandaki temerrüt faizini talep hakkına sahiptir. Bu talep karşısında borçlu, alacaklının zararının daha az olduğunu ispat ederek temerrüt faizi ödemekten imtina edemez.²⁰

mümkün değildir. Eren, s. 1226; Barlas, s. 172; Antalya, 2019, N. 2634; Oğuzman/Öz, N. 1624 vd.; Tümerdem, s. 168; Çetin, s. 39, 46 vd.; Kılıç Öztürk, s. 87; Reisoğlu, 2012, s. 374-375; Gümüş, s. 928-929.

¹⁶ Kılıç Öztürk, s. 86; Rona Serozan, "Paranın Alım Gücünün Düşmesine Bağlı Kayıpların Karşılanmasında Eşitsizlikler", *İÜMHAD*, Cilt: 20, 1996, s. 44; Ayşe Havutçu, Tam İki Tarafa Borç Yükleyen Sözleşmelerde Temerrüt ve Müspet Zararın Tazmini, İzmir 1995, s.39.

¹⁷ Kılıçoğlu, s. 898; Tümerdem, s. 167.

¹⁸ Temerrüt faizi hususunda, bu durumun alacalıya zarar verdiğinin kanun koyucu tarafından aksi ispat edilemez bir karine olarak kabul edildiği, bu nedenle özel olarak alacaklının zararının varlığının ispatını gerektirmediği hususunda bkz. Havutçu, s. 38 vd.; Eren, s. 1224; Akçaal, s. 1072; Hatice Esra Saltoğlu Arap, Tam İki Tarafa Borç Yükleyen Sözleşmelerde Borçlunun Temerrüdü, Yüksek Lisans Tezi, ÇÜSBE, 2018, s. 58; Yargıtay da bu hususu

"...Temerrüt (gecikme) faizi, borçlunun para borcunu zamanında ödememesi ve temerrüde düşmesi üzerine kanun gereği kendiliğinden işlemeye başlayan ve temerrüdün devamı süresince varlığını sürdüren, alacaklının zararının varlığını ve miktarını ve borçlunun kusurunu ispat zorunda kalmaksızın borçlunun ödediği ve miktarı yasalarla belirlenmiş asgari, maktu bir tazminattır..." şeklinde ifade etmektedir. Bkz. Y. 3. HD. E. 2017/3498 K. 2017/3968.

¹⁹ Eren, s. 1224; Özmen/Aktaş, s. 44.

²⁰ Çetin, s. 37; Barlas, s. 133; Kılıç Öztürk, s. 86.

Temerrüt faizi oranı TBK'da özel olarak düzenlenmiştir.²¹ Sözleşme serbestisi gereği elbette uygulanacak yıllık temerrüt faizi oranının²² akdi faiz oranında olduğu gibi, taraflarca kararlaştırılması mümkündür.²³ Bununla birlikte, aşırı yararlanma ile ilgili TBK 28. madde hükümlerinin bu bağlamda da saklı olduğu gözönünde bulundurulmalıdır.²⁴ Sözleşmede böyle bir belirleme yapılmamış olması halinde ise temerrüt faizi oranı, faiz borcunun doğduğu tarihte yürürlükte olan mevzuat hükümlerine göre belirlenir.²⁵ Benzer zorunluluk, para borcunun sözleşmeden değil, haksız fiil veya sebepsiz zenginleşme şeklindeki borç kaynaklarından doğmuş olması halinde de geçerlidir.

Sözleşme ile kararlaştırılacak yıllık temerrüt faizi oranı, yürürlükteki mevzuatta belirlenen yıllık faiz oranının yüzde yüz fazlasını (iki katını) aşamaz.²⁶ Akdi faiz oranı kararlaştırılmakla birlikte sözleşmede temerrüt faizi kararlaştırılmamışsa ve yıllık akdi faiz oranı da birinci

²¹ Temerrüt faiz oranı ile ilgili ayrıntılı bilgi ve özellikle 3095 sayılı Kanun sonrasındaki uygulama için bkz. Kılıçoğlu, s. 790 vd.; Nagehan, Kırkbeşoğlu, "6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu ile Getirilen Faiz Sınırları Üzerine Bir Değerlendirme", *BATİDER*, C. 28, S. 4, 2012, ss. 145 vd.; Çetin s. 39 vd.; Kılıç Öztürk, s. 88 vd.; Saltoğlu Arap, s. 59 vd.; Yıldırım Keser, "Aşkın Zararın İspatı", *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 11(2), 2000, s. 486.

²² 3095 sayılı Kanun öncesinde, Murahaba Nizamnamesi'nin 4. maddesinde yer alan "ikrazat faizi kaç sene mürrur ederse etsin nihayet re'sülmal miktarını tecavüz etmeyecektir" düzenlemesi sadece adi işlerde uygulanmakta iken, 3095 sayılı Kanun'la bu hükmün yürürlükten kaldırılması nedeniyle, artık gerek ticari gerek adi işlerde faizin ana para miktarını geçemeyeceği kabul edilmekte olup, bu kural hem ana para faizi hem de temerrüt faizi açısından geçerlidir. Bunun yanı sıra TBK'nın 121/3. fıkrasında yer alan "Temerrüt faizine, ayrıca temerrüt faizi yürütülemez." hükmü gereğince faize faiz yürütülmesi yasak olup, paralel düzenleme 3095 sayılı Kanun'un 3/1. fıkrasında da yer almaktadır. Faize faiz yürütülmesi yasağı ana para faizi açısından da geçerlidir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Kılıçoğlu, s. 799 vd.; Eren, s. 1226; Akçaal, s. 1073; Kılıç Öztürk, s. 87.

²³ Bu husus TBK 120. maddede yer verilen "Uygulanacak yıllık temerrüt faizi oranı, sözleşmede kararlaştırılmamışsa..." hükmüyle ayrıca vurgulanmıştır.

²⁴ Bu kapsamda borçlu, sözleşme ile kararlaştırılan temerrüt faiz oranının fahiş olduğu iddiasıyla, bu oranın iptali veya makul seviyelere indirilmesi için yasal yollara başvurabilir. Bkz. Kılıçoğlu, s. 290 vd.; 790; Haluk N. Nomer, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, İstanbul, 2012, s. 274.

²⁵ Tümerdem, s. 168.

²⁶ Ticari işletmeler arasında mal ve hizmet tedarikinde geç ödemenin sonuçları bağlamında para borçlarında temerrüt faizi hususunda ayrıntılı bilgi için bkz. Kılıçoğlu, s. 797 vd.; Çetin, s. 42 vd.; Saltoğlu Arap, s. 60 vd.

fıkra da belirtilen faiz oranından fazla ise, temerrüt faizi oranı hakkında akdî faiz oranı²⁷ geçerli olur.²⁸

Temerrüt faizinin asıl alacakla birlikte²⁹ veya asıl alacak sona ermemiş olmak koşulu ile³⁰ zamanaşımı süresi içinde bağımsız olarak talep edilebilmesi mümkündür.³¹

II- Aşkın Zarar

Para borçlarında borçlunun temerrüdü halinde temerrüt faizi, borçlunun sorumluluğunun alt sınırını oluşturmaktadır. Alacaklının temerrüt faiziyle karşılanamayan zararı söz konusu ise borçlu ayrıca aşkın zarardan da sorumlu tutulmaktadır.³²

1- Kavram ve Hukuksal Nitelendirme

Aşkın zarar (munzam/ek zarar),³³ para borçlarında borçlunun temerrüde düşmesi durumunda, alacaklının maruz kaldığı ve temerrüt faizini aşan zararları ifade eder. Bu hallerde faiz, alacaklının gecikme

²⁷ Yasal faiz oranı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Orhan Yılmaz, "Yasal Temerrüt Faizi", *İstanbul Barosu Dergisi*, 2006, C. 80, S. 1, s. 69 vd.

²⁸ Eski BK 103. maddede "Bir miktar paranın tediyesinde temerrüt eden borçlu mukavele ile daha az bir faiz tayin edilmiş olsa bile geçmiş günler için ...faiz tediyesine mecburdur" hükmü yer almakta idi. Bu hükümde faiz oranı 3095 sayılı Kanun ile değişiklik öncesinde %5 olarak belirlenmişti.

²⁹ Barlas, s. 125; Havutçu, s. 38.

³⁰ Alacaklı asıl alacak talebine ilişkin davada temerrüt faizi talep etmemiş ve bu talebini saklı tuttuğunu belirtmemiş olsa dahi, daha sonra faiz alacağını ayrı bir dava ile talep etme imkanına sahiptir. TBK 131. maddeye göre, "Asıl borç ifa ya da diğer bir sebeple sona erdiği takdirde, rehin, kefalet, faiz ve ceza koşulu gibi buna bağlı hak ve borçlar da sona ermiş olur. İşlemiş faizin ve ceza koşulunun ifasını isteme hakkı sözleşmeyle veya ifa anına kadar yapılacak bir bildirimle saklı tutulmuş ise ya da durum ve koşullardan saklı tutulduğu anlaşılmaktaysa, bu faizler ve ceza koşulu istenebilir". Bu bağlamda asıl alacak varlığını koruduğu müddetçe faiz alacağı talep edilebilecektir. Ancak işlemiş faizin ifasını isteme hakkı sözleşmeyle veya ifa anına kadar yapılacak bir bildirimle saklı tutulmuş ise ya da durum ve koşullardan saklı tutulduğu anlaşılmaktaysa, asıl borç sona ermesine rağmen faiz talep edilebilecektir. Bkz. Eren, s. 1226; Çetin, s. 48 vd.

³¹ Eren, s. 1226; Akçaal, s. 1073.

³² Kılıç Öztürk, s. 84; Saltoğlu Arap, s. 57.

³³ Aşkın zararın ek bir zarar değil asıl zarar niteliğinde olduğu belirtilerek, temerrüt faizini aşan bu zararın munzam zarar olarak nitelendirilmesine ilişkin eleştiri hususunda bkz. Hasan Ayrancı, *Türk Borçlar Hukukunda Munzam Zarar* (BK. m. 105), Ankara 2006, s. 116.

nedeniyle uğradığı zararı karşılayamamakta olup özellikle borçlunun edimin ifasını geciktirdiği süreçte yani temerrüt tarihinden tahsil tarihine kadar geçen sürede, paranın değerinde yaşanan değer kaybının temerrüt faizinden fazla olması durumunda gündeme gelir. Bu açıdan aşkın zarar özellikle yüksek enflasyon oranlarının yaşandığı ülkeler açısından fonksiyonel olan bir hukuki müessese olup enflasyonun olmadığı, dolayısı ile temerrüt faizinin temerrüt dolayısı ile oluşan zararı karşıladığı ortamlarda, bu kuruma fazlaca müracaat ihtiyacı kalmamaktadır. Ancak bu hallerde dahi alacaklının zamanında ifa edilen meblağı daha değerli bir yabancı paraya çevirerek daha yüksek miktarlar elde edeceğinin kanıtlanması mümkündür.³⁴ Bu bağlamda aşkın zarar müessesesi açısından en tartışmalı alanlardan biri, enflasyonun neden olduğu para değerindeki düşmenin aşkın zarar olarak nitelendirilip nitelendirilemeyeceği ve bu zararın ispatı meselesidir. Bununla birlikte aşkın zarar, sadece enflasyona bağlı olarak para değerinde düşüşlerin yaşanması nedeniyle oluşmamakta, örneğin; borçlunun zamanında edimini ifa etmemesi nedeniyle alacağını vaktinde alamayan alacaklı, işlerini yürütmek için ihtiyaç duyduğu krediyi piyasadan yüksek bir faizle sağlamaya çalışmışsa, temerrüt faizinden daha fazla faiz ödemiş olması nedeniyle ek bir zarara uğramış olabilir. İşte alacaklının malvarlığında iradesi dışında (borçlunun temerrüdü nedeniyle) meydana gelen ve temerrüt faizini aşan bu zarar da aşkın zarar olarak değerlendirilir. Alacaklının, borçlunun temerrüdü nedeniyle, kendisinin de üçüncü bir kişiye olan borcunu yerine getiremeyerek temerrüde düşmesi ve aldığı temerrüt faizinden daha yüksek oranda bir temerrüt faizi ödemek zorunda kalması da aşkın zarar kapsamında ele alınabilecek bir başka örnektir.³⁵

³⁴ Bu süreçte özellikle, borç zamanın ifa edilmiş olsa idi, alacaklının tahsil ettiği parayı para değerindeki düşmeden etkilenmeyecek yatırım araçlarında kullanmak suretiyle zarara uğramayacağı iddia edilmektedir. Kılıçoğlu, s. 899; Feyzi Necmeddin Feyzioğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler C. II*, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1977, s. 252; Keser, s. 485; Oğuzman/Öz, N. 1629; Akcaal, s. 1073; Barlas, s. 187; Emin Zeytinoğlu, "Para Borçlarında Temerrüt Hallerinde Munzam Zarar", *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2005, C. 4, S. 8, s. 254 vd.; Vedat Buz, "Karşılaştırmalı Hukukta Munzam Zararın İspatı", *Yargıtay Dergisi*, 1998, C. 24, S. 3, s. 369 vd.; Ayrancı, s. 115.

³⁵ Eren, s. 1231.

Temerrüt faizi ile karşılanamayan zararın tahsiline yönelik belirtilen ihtiyaç gözönünde bulundurularak, TBK'nın 122. maddesinde³⁶ aşkın zarar kurumu düzenlenmiş olup alacaklının temerrüt faizini aşan bir zarara uğramış olması halinde, borçlunun, kendisinin hiçbir kusuru bulunmadığını ispat etmedikçe bu zararı da gidermekle yükümlü olduğu belirtilmiştir.³⁷ Maddede ayrıca *“Temerrüt faizini aşan zarar miktarı, görülmekte olan davada belirlenebiliyorsa, davacının istemi üzerine hâkim, esas hakkında karar verirken bu zararın miktarına da hükmeder”* düzenlemesine yer verilerek, usul ekonomisini de gözeten bir kabule yer verilmiş ve aşkın zarara ilişkin iddiaların yargısal işyükünü artıracığı hususundaki çekinceler de kısmen ortadan kaldırılmaya çalışılmıştır. Söz konusu düzenleme TBK'nın borçların ifa edilmemesinin sonuçlarının düzenlendiği ayırım içinde yer almakta olup bu husus da ilgili düzenlemenin, sadece sözleşmeden doğan para borçlarının zamanında ifa edilmemesi nedeniyle oluşan temerrüt faizini aşan zararlar için değil, diğer borç kaynaklarından doğan benzer zararları da kapsayacak şekilde ele alındığını yani kaynağı ne olursa olsun para borçlarının da temerrüt faizinin karşılamadığı bütün zararlar için gündeme geleceğini ifade etmektedir.³⁸

Aşkın zarara ilişkin düzenlemelerin TBK'ya benzer ifade tarzları ile İsviçre Borçlar Kanunu'nda (106. md.), Alman Medeni Kanunu'nda (266. paragraf) ve Fransız Borçlar Kanunu'nda da yer aldığı görülmektedir.³⁹

Aşkın zarar hukuksal niteliği itibarıyla doktrinde bazı yazarlarca müspet zarar, diğer bir grup yazar tarafından ise menfi zarar olarak tarif edilmektedir.⁴⁰ Kılıçoğlu ise böyle bir ayırıma gerek olmadığını,

³⁶ Eski BK'da “munzam zarar” ifadesi kullanmış, TBK'da ise “aşkın zarar” kavramı tercih edilmiştir.

³⁷ Kılıçoğlu, s. 904.

³⁸ Kılıçoğlu, s. 902.

³⁹ Kılıçoğlu, s. 901, Akçaal, s. 1074, Buz, s. 374.

⁴⁰ Ayrancı, s. 116; Selahattin Sulhi Tekinay/Sermet Akman/ Haluk Burcuoğlu/ Atilla Altop, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul 1993, s. 941; Reisoğlu, s. 376; Akçaal, s. 1076. Akçaal, aşkın zararın menfi zarar olarak nitelendirilmesinin isabetli olmadığını, zira borçludan tazmini istenebilecek munzam zararın, para borcunun zamanında ifa edilmemesinden kaynaklanan ve temerrüt faizi ile karşılanamayan eksilme şeklinde ortaya çıktığını, temerrütten doğan aşkın zararın tazmini ile elde edilmek istenen amaç alacaklının ifa için öngörülen zamana yönelik menfaatine kavuşmasını sağlamak olduğuna göre, TBK m. 122'ye konu teşkil

zira TBK 122. maddede alacaklının temerrüt faizini aşan zararından söz edildiğini, somut olayın niteliğine göre bu zararın müspet veya menfi zarar olabileceğini ifade etmektedir. Ancak müspet veya menfi zarar olarak, benzer bir tasnif çabasının Yargıtay kararlarında da yer aldığı anlaşılmaktadır.⁴¹ Kanaatimizce, yargısal kararlara konu olan uyuşmazlıklar da dikkate alındığında aşkın zarar genellikle müspet zarar görünümünde olsa da menfi zararın da tazminini gerektiren istisnalardan hareketle, geçmiş günler faizi ile karşılanmayan her türlü zararın bu kapsamda değerlendirilmesi hükmün düzenleme amacıyla da uyumlu olacaktır.

Manevi tazminat alacaklarında aşkın zararın söz konusu olmaya-çağı doktrinde genel olarak kabul görmekle birlikte, farklı gerekçelerden hareket edildiği anlaşılmaktadır. Bu tür alacaklar açısından aşkın zararın söz konusu olmayacağını zira bu hükmün sadece malvarlığı zararları için öngörüldüğünü savunan yazarlar olduğu gibi, maddede bu şekilde bir kısıtlamaya gidildiğini ifade eden bir düzenlemenin yer almadığını, aksine maddenin düzenleme şekli itibarıyla, temerrüt faizinin karşılamadığı her türlü zararı kapsamına aldığının açık olduğunu, ancak manevi zararın kısımlara ayrılmasının mümkün olmaması nedeniyle, faizle karşılanamayan kısmından ve dolayısı ile bu kalem açısından aşkın zarardan söz edilmesinin mümkün olmadığını ifade eden yazarlar da bulunmaktadır.⁴²

Aşkın zarar, asıl alacaktan bağımsız bir ek zarar mahiyetinde olup, Yargıtay da “ *Munzam zarar borcunun hukuki sebebi, asıl alacağın temerrüde uğraması ile oluşan hukuka aykırılıktır. O nedenle, borçlunun munzam zararı tazmin yükümlülüğü (TBK md. 122), asıl borç ve temerrüt faizi yükümlülüğünden tamamen farklı, temerrüt ile oluşmaya başlayan asıl borcun ifasına kadar zaman içinde artarak devam eden, asıl borçtan tamamen bağımsız yeni bir borçtur* ” diyerek, aşkın zararın bağımsız olma niteliğini vurgulamaktadır.⁴³

eden zararı ifade etmek üzere kullanılan zarar ifadesinin müspet zarar şeklinde anlaşılmasını gerektirdiğini belirtmektedir.

⁴¹ Kılıçoğlu, s. 903.

⁴² Ayrancı s. 122, Kılıçoğlu, s. 902.

⁴³ Y. 11. HD, 20.04.2029 tarih ve 2018/1512 esas, 2019/3201 karar.

Temerrüt faizinin aksine, aşkın zarar kusur koşulunu gerektirmekte olup, bu husus madde metninde “ ...borçlu kendisinin hiçbir kusuru bulunmadığını ispat etmedikçe, bu zararı da gidermekle yükümlüdür. ” denilerek açıkça ifade edilmiştir.⁴⁴ Benzer şekilde, temerrüt faizi için alacaklının zararının ispatı gerekmez iken, aşkın zarar, alacaklının temerrüt faizi ile karşılanamayan zararının varlığını ve ispatını zorunlu kılar.⁴⁵

2- Aşkın Zararın Koşulları

Aşkın zararın koşulları doktrinde kısmen farklı tasniflerle ifade edilmekte ise de hükmün düzenleme amacı ve lafzı dikkate alınarak kanaatimizce bu koşulların; para borcunun ifasında borçlunun temerrüde düşmüş olması, alacaklının temerrüt faizi ile karşılanamayan aşkın bir zararının bulunması, alacaklının bu zararı ile borçlunun temerrüdü olgusu arasında uygun nedensellik bağı bulunması ve borçlunun kusuru (kusursuzluğunu ispatlayamamış olması) şeklinde ele alınması isabetlidir.⁴⁶

Aşkın zararın ön koşulu şüphesiz borçlunun temerrüde düşmesidir. Temerrüdün koşulları genel olarak TB 117. maddede düzenlenmekte olup (tam iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde ise TMK 123. maddede), konusu para olan borç ilişkilerinde borçlunun temerrüde düşmesi için kural olarak alacaklı tarafından borçluya ihtarda bulunulması şarttır. Ancak TBK 117/2. fıkra da yer verilen “*Borcun ifa edileceği gün, birlikte belirlenmiş veya sözleşmede saklı tutulan bir hakka dayanarak taraflardan biri usulüne uygun bir bildirimde bulunmak suretiyle belirlemişse, bu günün geçmesiyle; haksız fülde fiilin işlendiği, sebepsiz zenginleşmede ise zenginleşmenin gerçekleştiği tarihte borçlu temerrüde düşmüş olur. Ancak sebepsiz zenginleşenin iyiniyetli olduğu hâllerde temerrüt için*

⁴⁴ Ayrancı, s. 115.

⁴⁵ Akçaal, s. 1075; Zeytinoğlu, s. 257; Keser, s. 486; Eren, s. 1232.

⁴⁶ Doktrinde bazı yazarlarca, bu şartlar arasına alacaklının talebi de eklenmekle birlikte, kanaatimizce bu unsur aşkın zararı karakterize eden ve bu hususta bir talep ileri sürülebilmesinin koşulları arasında değerlendirilmemelidir. Bu bağlamda temerrüt faizi için ve re’sen hareket yükümlülüğünün söz konusu olduğu hukuki menfaat alanları dışında tüm talepler için HMK 26. maddede yer alan (1) Hâkim, tarafların talep sonuçlarıyla bağlıdır; ondan fazlasına veya başka bir şeye karar veremez. Duruma göre talep sonucundan daha azına karar verebilir. (2) Hâkimin, tarafların talebiyle bağlı olmadığına ilişkin kanun hükümleri saklıdır” şeklindeki düzenleme nedeniyle aynı sonuca varmak zaruridir.

bildirim şarttır." hükmü kapsamında, haksız filden doğan para borçlarında haksız fiilin işlendiği, sebepsiz zenginleşmede ise zengileşmenin gerçekleştiği tarihte, ihtara gerek kalmaksızın borçlu temerrüde düşmüş olur. Ancak sebepsiz zenginleşmede ihtarsız temerrüdün gerçekleşebilmesi için zenginleşenin kötü niyetli olması gerekmekte olup, iyi niyetli zenginleşen açısından temerrüt için ihtar koşulu varlığını sürdürmektedir.⁴⁷ Ayrıca borcun para borcu olması zaruri olup, faiz ve faizin karşılayamadığı zarar ancak para borçları açısından mümkün olabilir.⁴⁸

TBK 122. madde kapsamında talepte bulunabilmek için gereken ikinci şart aşkın zararın varlığıdır. Bu husus TBK 122. madde metninde "*Alacaklı, temerrüt faizini aşan bir zarara uğramış olursa...*" denilerek açıkça ifade edilmiştir. Aşkın zarar, borçlunun temerrüde düştüğü tarihten, fiili ödeme gününe kadar ki zararları kapsamına almakta olup, alacaklının malvarlığında temerrüt sonucunda oluşan durum ile temerrüde düşülmesi idi oluşacak mal varlığı (farazi malvarlığı) arasındaki farkı ifade etmektedir.⁴⁹

Sözleşme serbestisi ve TBK 120. maddenin açık lafzı karşısında, tarafların temerrüt faiz oranını belirlemeleri mümkündür. Bu durum yani temerrüt faiz oranının taraflarca kararlaştırılmış olması, aşkın zarar talebinde bulunmaya engel olmayıp, taraflarca kararlaştırılan oranı aşan zarar, aşkın zarar olarak değerlendirilmelidir. Bir diğer ifade ile temerrüt faizine ilişkin özel oran kararlaştırılması aşkın zarar iddiasının ileri sürülmesine engel olmaz. Zira TBK 122. maddede öngörülen temerrüt faizi hem kanuni temerrüt faizini hem de akdi temerrüt faizini ifade etmektedir. Bu bağlamda, tarafların sözleşme ile kanuni faiz oranı üzerinde bir faiz kararlaştırmış olduğu hallerde, alacaklının aşkın zarar talebinden vazgeçtiği sonucu çıkarılamaz.⁵⁰ Şayet zarar ta-

⁴⁷ Kılıçoğlu, s. 905;

⁴⁸ Akcaal, s. 1074; Kılıçoğlu, s. 905; Ayrancı, s. 103 vd.; Resioğlu, s. 377; Para borcu dışındaki borçlarda borçlunun temerrüde düşmesi durumunda, alacaklı iddia ettiği azarlarını ancak temerrüt ile ilgili genel hükümlere yani TBK 112, 118 ve 123. maddelere dayanarak ileri sürebilir. Bkz. Kılıçoğlu, s. 905;

⁴⁹ Zeytinoglu, s. 1080.

⁵⁰ Keser, s. 486 vd.; Barlas, s. 191; Kılıçoğlu, s. 906 vd. Kılıçoğlu bu sonucun, sözleşmede ceza koşulunun kararlaştırılmamasına rağmen, alacaklının ceza koşulu ile karşılanmayan fazla zararını kanıtlayarak talep edebilmesine ilişkin TBK 180/2. fıkra hükmüyle paralellik gösterdiğini belirtmektedir.

raflarca tespit edilen veya yürürlükteki mevzuta uyarınca geçerli olan temerrüt faizi miktarını aşmıyor veya bu miktara eşit ise, doğal olarak aşkın bir zararın varlığından bahsedilemez. Ancak temerrüt faizini aşan bir zararın varlığı halinde elbette aşkın zarar yanında temerrüt faizi de talep edilebilecektir. Zira aşkın zarar temerrüt faizi ile karşılanamayan ek zararı ifade etmektedir.⁵¹

Yukarıda belirtildiği üzere, temerrüt faizini aşan zararın niteliği doktrinde tartışmalı olup, kanaatimizce müspet ve menfi zarar ayırımı yapılmaksızın değerlendirme yapılması hükmün "...temerrüt faizini aşan bir zarar..." şeklindeki ifade tarzına ve düzenleme amacına uygundur. Olayın niteliğine göre belirtilen zararın müspet veya menfi zarar kalemleri arasında yer alması mümkündür. Bu kapsamda aşkın zarar sadece fiili zarardan ibaret olmayıp, bazı hallerde yoksun kalınan kar da aşkın zarar talebinin konusunu oluşturabilir.⁵²

Bu bağlamda doktrinde ve yargı kararlarında verilen örnekler incelendiğinde; borçlunun zamanında edimini ifa etmemesi nedeniyle alacağını vaktinde borçludan alamayan alacaklının, işlerini yürütmek için ihtiyaç duyduğu krediyi piyasadan yüksek bir faizle sağlamaya çalışması durumunda, temerrüt faizinden daha fazla faiz ödemiş olması nedeniyle uğradığı ek zarar; alacaklının borçlunun temerrüdü nedeniyle, vaktinde ödeyemediği borç yüzünden kendi alacaklısına ceza koşulu ödemek zorunda kalması nedeniyle uğradığı zarar; benzer şekilde alacağını borçludan zamanında tahsil edemeyen alacaklının kendi borcu nedeniyle icra takibine maruz kalması ve mallarının düşük bedellerle haczedilmesi suretiyle uğradığı zarar; borçlunun temerrüdü nedeniyle alacaklının bedelini ödeyemediği bir başka sözleşmesinin feshedilmesi nedeniyle oluşan zarar; alacaklının, borçlunun temerrüdü nedeniyle, kendisinin de üçüncü bir kişiye olan borcunu yerine getiremeyerek temerrüde düşmesi ve aldığı temerrüt faizinden daha yüksek oranda bir temerrüt faizi ödemek zorunda kalması suretiyle uğradığı zarar; borçlunun edimin ifasını geciktirdiği süreçte yani temerrüt tarihinden tahsil tarihine kadar geçen sürede, paranın değerinde yaşanan değer kaybının temerrüt faizinden fazla olması nede-

⁵¹ Bkz. Akçaal, s. 1076.

⁵² Kılıçoğlu, s. 903; Keser, s. 485.

niyle uğranılan zarar kalemleri bu kapsamda değerlendirilebilir.⁵³ Aşkın zarar kapsamında en tartışmalı alanlardan biri, enflasyonun neden olduğu para değerindeki düşüş nedeniyle oluşan zararın aşkın zarar olarak nitelendirilip nitelendirilemeyeceği hususudur. Aşağıda ayrıntılı olarak açıklandığı üzere, bu bağlamdaki Yargıtay Daire kararları da büyük farklılıklar içermektedir. Bu alanda tartışmalı kalemlerden bir diğeri yabancı para borçları olmakla birlikte, baskın görüş TBK 99. maddede yer alan “*Ülke parası dışında başka bir para birimiyle belirlenmiş ve sözleşmede aynen ödeme ya da bu anlama gelen bir ifade de bulunmadıkça, borcun ödeme gününde ödenmemesi üzerine alacaklı, bu alacağının aynen veya vade ya da fiilî ödeme günündeki rayiç üzerinden Ülke parası ile ödenmesini isteyebilir*” düzenlemesi dikkate alındığında, alacaklının yabancı para borcunun ödeme günündeki rayice göre Türk parası ile ödenmesini istemesi ve ödemenin bu tarihteki rayice göre yapılması durumunda kur farkı zararı oluşmayacağı yönündedir.⁵⁴

Temerrüt olgusunun ve temerrüt faizi ile karşılanmayan zararın varlığının yanı sıra, alacaklının iddia ettiği aşkın zarar, borçlunun temerrüdü neticesinde oluşmuş olmalıdır. Bir başka ifade ile temerrüt ve aşkın zarar arasında uygun illiyet bağı bulunması zaruridir. Bu kapsamda borçlunun temerrüdünün sonucu olmayan veya sadece bunun mantıki bir sonucu olduğu iddia edilerek temerrüt ile uygun illiyet bağı⁵⁵ içinde olduğu alacaklı tarafından ispatlanamayan zarardan borçlu sorumlu tutulamaz. Alacaklının iddia ettiği zarar hayatın olağan akışına göre borçlunun temerrüde düşmesinin neticesi ise ve temerrüt bu zarara yol açmaya elverişli ise, uygun illiyet bağının varlığı kabul edilir.⁵⁶

Aşkın zararın bir diğer koşulu, borçlunun kusurudur. TBK 122. maddede bu husus “... *borçlu kendisinin hiçbir kusuru bulunmadığını ispat*

⁵³ Eren, s. 1231; Barlas, s. 203; Akçaal, s. 1076 vd.; Oğuzman/Öz, N. 1631; Kılıçoğlu, s. 909.

⁵⁴ Eren, s. 1232. Eren, fiili ödeme gününde farazi olarak böyle bir zarar söz konusu olsa bile, alacaklının vade günü yerine fiili ödeme gününü seçmiş olması nedeniyle sonucuna da katlanmak zorunda olduğunu belirtmektedir. Ayrıca bkz. Akçaal, s. 1077 vd.; Oğuzman/Öz, N. 1633.

⁵⁵ İlliyet bağı kapsamındaki teoriler ve uygun illiyet bağı hususunda ayrıntılı bilgi için bkz. Kılıçoğlu, s. 400 vd.; Eren, s. 607 vd.

⁵⁶ Kılıçoğlu, s. 908 vd.; Akçaal, s. 1078 vd.; Keser, s. 488; Ayrancı, s. 138 vd.; Zeytinoglu, s. 257; Barlas, s. 192 vd.

etmedikçe, bu zararı da gidermekle yükümlüdür” şeklinde ifade edilmiştir. TBK 12. maddede öngörülen sorumluluk bir kusur sorumluluğu olup aşkın zarar borçlunun temerrüdünün kusura dayanan sonucudur. Bu koşul aşkın zarar ile temerrüt faizi arasındaki önemli farklardan biridir. Zira borçlu kusursuzluğunu kanıtlasa bile temerrüt faizi ödeme yükümlülüğü altındadır.⁵⁷

Kusurun derecesi⁵⁸ aşkın zarardan sorumluluk açısından önemli olmayıp, borçlunun kastından, ağır veya hafif ihmalden söz edilmesi mümkündür. Bu bağlamda borçlu her türlü kusurundan sorumludur.⁵⁹

Kusurun varlığını ispat yükü ise alacaklıda değil borçludadır. Madde metni bu hususta ispat yükünü açıkça temerrüde düşen borçluya atfetmiş ve bu suretle alacaklı yararına bir kusur karinesi ihdas etmiştir. Zarar gören borçlunun kusurlu olduğunu değil, borçlu kendi kusursuzluğunu ispat etmek durumundadır. Bu kapsamda doktrinde örnek olarak, borçlunun ifaya tahsis etmiş olduğu parasının kusuru olmaksızın çalındığını; ödemeyi vaktinde yapmamasının beklenmeyen bir halden kaynaklandığını; zamanında gönderdiği paranın kendi kusuru olmaksızın alacaklıya geç ulaştığını; alacaklıya ifa etmek için ayırdığı parasını yatırdığı bankanın iflas ettiğini; içinde paralarının da bulunduğu evinin ya da arabasının kusuru olmaksızın yandığını; alacağın varlığından haberi olmadığını ispatlayarak sorumluluktan kurtulması verilmektedir.⁶⁰

Yargıtay kararlarındaki örnekler bakıldığında ise alacaklının TBK 99. madde kapsamında yabancı para alacağının fiili ödeme günündeki kur karşılığını talep etmesi mümkün iken bu yetkisini icra takip tarihindeki kur üzerinden kullanması halinde kur farkından doğan doğan zarara kendisi sebebiyet vermekle, zarara borçlunun temerrüdünün sebebiyet verdiğinin düşünülmemeyeceğinin,⁶¹ yargılamanın uzaması nedeniyle borçluya kusur atfedilerek aşkın zararın tazminine hükme-

⁵⁷ Kılıçoğlu, s. 907; Akcaal, s. 1079; Eren, s. 1233; Keser, s. 487.

⁵⁸ Kusurun tür ve dereceleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Kılıçoğlu, s. 408 vd.; Eren, s. 648 vd.

⁵⁹ Kılıçoğlu, s. 907; Akcaal, s. 1079; Eren, s. 1233; Keser, s. 487.

⁶⁰ Barlas, s. 194; Kılıçoğlu, s. 907 vd.; Akcaal, s. 1079 vd.

⁶¹ Yargıtay 11. HD, 21.06.1995 tarih, 1995/4532 esas, 1995/5450 karar; Kılıçoğlu, s. 908.

dilemeyeceğinin⁶²; borçlu tarafından alacaklının zarara uğramadığının veya borcunu vaktinde ifa etmiş olsaydı dahi alacaklının paranın değerinin düşmesini önleyecek bir yatırım gerçekleştirmeyeceğinin ispatlanması durumunda, borçlunun aşkın zararın tazmini ile yükümlü olmayacağını⁶³ kabul edildiği görülmektedir.

3- Aşkın Zararın İspatı: Somut ve Soyut İspat Yöntemleri

Temerrüt faizinden farklı olarak alacaklı aşkın zararının varlığını ispat etmek zorundadır. TBK 122. madde kapsamında alacaklının talebi faize değil faiz ile karşılanamayan zarara yönelik olup alacaklı böyle bir zararın doğduğunu, yani geçmiş günler faizinin uğranılan zarar karşılımadığını kendisi ispat etmek durumundadır. Zararın varlık ve miktarı ispata ihtiyaç göstermekte olup, bu hususta TBK 50 ila 52. maddelerde yer alan zararın ispatı, hesaplanması, tenkis ve tazminatın takdirine ilişkin hükümlerin uygulama alanı bulacağı kabul edilmektedir.⁶⁴

Aşkın zararın ispatında hangi yöntemin uygulanacağı hususunda doktrinde görüş birliği bulunmamakta olup, bu görüş farklılıklarının benzer şekilde yargı kararlarında da yaşandığı gözlemlenmektedir. Bu kapsamda aşkın zararın ispatında somut ve soyut yöntemlerin kullanılması söz konusudur.

Somit yöntem uyarınca, temerrüt faizini aşan bir zarara uğradığını iddia eden alacaklının, farazi olarak temerrüt tarihi ve fiili ödeme tarihi arasındaki değer kaybına ilişkin parametlere veya verilere dayanması mümkün olmayıp, zararın varlığının somut vakia ve delillerle ortaya konulması gerekir. Bu nedenle fiili karinelerden yararlanılarak ispat faaliyetinin gerçekleştirildiği kabul edilemez.⁶⁵

⁶² Yargıtay 13. HD, 22.11.1994 tarih, 1994/8904 esas, 1994/10313 karar; Yargıtay 13. HD, 27.06.1994 tarih, 1994/4500 esas, 1994/6339 karar; Akçaal, s. 1079; Zeytinoglu, s. 260.

⁶³ Yargıtay 15. HD, 19.06.2014 tarih, 2013/3883 esas, 2014/10313 karar; Keser, s. 487.

⁶⁴ TBK 114/II. fıkra düzenlemesi nedeniyle, bu hükümler sözleşmeye aykırılık nedeniyle doğan tazminat istemleri açısından da geçerlidir. Bkz. Kılıçoğlu, s. 521 vd., 903, 909.

⁶⁵ Zeytinoglu, s. 259 vd. 262; Hüseyin Altaş, "Munzam Zararda İspat Sorunu", *AÜHFD*, 50(1), 2001, s. 123 vd.

Söz konusu somut vakıa ve deliller her olay açısından farklılaşmakla birlikte, bu vasıtalar alacaklının iddia ettiği zararın varlığını ve bu zarar ile temerrüt olgusu arasında uygun illiyet bağı bulunduğunu kanıtlamaya elverişli olmalıdır. Yargıtay da “*Zararların kanıtlanması işleminin tek bir ispat vasıtasına bağlanması; hakim, delilleri serbestçe takdir edip vicdani kanaatine göre hüküm kurmasını öneren yasal kuralı sınırlandıracığı gibi hukukun zaman içinde gelişimini de önleyebilecektir*” diyerek, olayın niteliğine uygun somut vakıa ve delillere ihtiyaç duyulduğunu vurgulamaktadır.⁶⁶

Somut zarar örnekleri olarak, alacaklının temerrüt nedeniyle yüksek oranlı faiz ile kredi kullanması, ödediği kredi dosya masrafları, temerrüt neticesinde alacaklının üçüncü kişilere ödemek zorunda kaldığı temerrüt faizi, cezai şart gibi ödemelerden kaynaklanan zararlar, alacaklının sahibi olduğu paraya çevrilecek malvarlığı değerlerini ucuza satmak zorunda kalması, borçlunun temerrüdü nedeniyle alacaklının bedelini ödeyemediği bir başka sözleşmesinin feshedilmesi nedeniyle oluşan zararlar gösterilmektedir.⁶⁷ Bu bağlamda zararlar ilgili soyut bir iddianın yeterli olmadığı, özellikle alacaklının fiilen yaptığı işi ve faaliyet alanının, ileri sürdüğü zararın oluşabileceğine ilişkin iddiası ile somut olarak örtüşmesi aranmaktadır. Bu nedenle somut yöntem alacaklı açısından ispat zorluğu oluşturan bir yöntemdir.⁶⁸

Soyut yöntem uyarınca alacaklı, zararın varlığını somut olarak ortaya koyan ve kendi çalışma düzeni ve iş ilişkileri ile bağlantılı ispat

⁶⁶ Yargıtay İçtihadı Birleştirme Büyük Genel Kurulu, 8.10.1999 tarih ve 1997/2 esas, 1999/1 karar.

⁶⁷ Kılıçoğlu, s. 909; Keser, s. 489; Eren, s. 1231; Barlas, s. 203; Akçaal, s. 1076 vd.; Oğuzman/Öz, N. 163.

⁶⁸ Zeytinoğlu, s. 259; Keser, s. 492. Keser, özellikle sözleşmeden doğan borçlar söz konusu olduğunda, aşkın zarar dolayısı ile tazminat belirlenirken somut olayın özelliklerinin dikkate alınması gerektiğini, bu kapsamda örneğin sözleşmeden doğan para borcu için vade kararlaştırılmışsa, her vadeli borç, alacaklı için zamanında ödenmeme riskini de içerdiği için alacaklının, sözleşmenin kurulduğu aşamasında borçlunun ödeme kabiliyetini araştırmamasının tazminatın değerlendirilmesinde dikkate alınması gerektiğini, tazminat belirlenirken, TBK md 114/f.2'nin yaptığı yollama gereğince, TBK md 51'de ifade edilen “mevcut durumun” özelliklerinin dikkate alınmasının zaruri olduğu, “vadenin belirlenmesi”, “borçlunun ödeme güçsüzlüğünün dikkate alınmaması” ve bunun gibi hususların hükmedilecek tazminattan ayrı ayrı indirim sebebi yapılması gerektiğini, alacaklının temerrüde düşen borçluya uzun bir süre icra takibi yapmaması ya da dava açmaması da alacaklının kusuru olarak değerlendirilebileceğinden bu durumun da TBK md 52 gereğince “kusura” dayalı indirim yapılmasını gerektireceğini ifade etmektedir.

vasıtalarına ihtiyaç duymaksızın, özellikle resmi veriler, istatistikler gibi ekonomik göstergelerden istifade etmek suretiyle, temerrüt tarihi ve fiili ödeme tarihi arasındaki dönemde geçmiş günler faizini aşan bir zarar uğradığını ispat edebilir. Bu bağlamda özellikle, enflasyon, devalüasyon, altın fiyatlarındaki artış, tüketici fiyat endeksi, üretici fiyat endeksi ve asgari ücret artış oranlarındaki artıştan yola çıkarak ispat faaliyetinde bulunulduğu görülmektedir.⁶⁹

Soyut yöntemde alacaklı, aşkın zararın varlığını somut vakia ve delillerle ispat etmek durumunda olmadığı ve farazi bir değerlendirme ile sonuca varıldığı için, esasen alacaklı açısından somut yönetime göre daha elverişlidir. Ancak bazı yazarlarca bu farazi değerlendirmenin adalete uygun olmayan sonuçlar doğurduğu belirtilerek, soyut yöntem son çare olarak başvurulması gerektiği ifade edilmektedir.⁷⁰ Ayrıca, soyut yöntemin para borcunun kaynağı dikkate alınmaksızın her borç kaynağı açısından geçerli olacağının kabulü halinde hemen hemen her uzun süren dava sonucunda değer kaybı nedeniyle yeni bir dava açılacağı, bunun usul ekonomisine uygun olmayacağı belirtilerek eleştirilmekte, bu yöntemin özellikle sözleşmeden doğan borçlarda uygulama alanı bulmaması gerektiği, zira sözleşmenin iradeye bağlı bir borç ilişkisi olduğu ve konusu para olan bir sözleşmede alacaklının, borçlunun temerrüde düşme ihtimalini ve paranın ekonomik olumsuzluklar nedeniyle değer kaybedebileceğini öngörebileceği ifade edilerek, bu durumlarda somut yöntemin uygulanması gerektiği savunulmaktadır.⁷¹

Aşkın zararın ispatı bağlamında en tartışmalı mesele, bu kapsamda temerrüt faiziyle karşılanmayan en kapsamlı ve yaygın zarar türü, özellikle enflasyon ve devalüasyon nedeniyle, temerrüt tarihi ve fiili ödeme tarihi arasında paranın değerinde yaşanan kayıplar nedeniyle oluşan zarardır. Zira, konusu para olan borç ilişkileri dışındaki borçlarda, temerrüt olgusu gerçekleşse bile, aynen ifanın söz konusu olduğu hallerde alacaklı enflasyon nedeniyle para değerinde yaşanan dü-

⁶⁹ Keser, s. 490.

⁷⁰ Keser, s. 490.

⁷¹ Keser, s. 493. Yazar sözleşmenin borçlu tarafının bir kamu kurumları ya da banka gibi özel izin ve imtiyaza dayalı olarak faaliyet sürdüren kurumlar olması halinde ise, alacaklının temerrüt faizini aşan zararının varlığını soyut yönetime dayalı olarak ispat edebilmesinin mümkün olduğunu, zira bu yöntemin uygulanmasının nedeninin, alacaklının hayatın olağan akışı gereğince borçlunun şahsına duyduğu güven olduğunu ifade etmektedir.

şüşlerden etkilenmez. Ancak para borçlarında ve özellikle enflasyon oranının yüksek olduğu ülkeler açısından bu sorun sıklıkla yaşanmaktadır.⁷² Bu durumlarda para değerinde yaşanan kayıp nedeniyle oluşan kaybın aşkın zarar olarak değerlendirilip değerlendirilmeyeceği doktrin ve yargı kararlarında tartışmalıdır.

Doktrinde bir görüş, paranın değer kaybı nedeniyle oluşan bu zararın aşkın zarar olarak değerlendirilmesi gerektiğini, bu konuda fiili bir karine olduğunun kabul edilmesinin zorunlu olduğunu, alacaklının söz konusu değer kaybını ortaya koyan verilerle (resmi veri ve kayıtlar) zararını kanıtlamasının mümkün olduğunu, aksinin kabulünün enflasyondan borçlunun kazançlı çıkmasına neden olacağını ve enflasyonu borçlular tarafından arzu edilen bir araç haline getireceğini, borçlunun bu suretle borca aykırı davranıştan kazanç elde etmeye devam edeceğini, bu durumda borçlunun ancak ödemeyi yapmış olsaydı dahi alacaklının zarara uğrayacağını ispatlayarak sorumluluktan kurtulabileceğini savunmaktadır.⁷³ Devalüasyonun etkisi kapsamında da benzer görüşler ileri sürülmektedir.⁷⁴ Doktrinde baskın olan ve yargı kararlarında da sıklıkla ifade edilen bir diğer görüş ise; paranın değer kaybına bağlı olarak oluştuğu iddia edilen bu tür zararların da alacaklı tarafından somut vakıa ve delillerle ispat edilmesi gerektiğini, bu bağlamda alacaklının borçlunun temerrüde düşmemesi ve alacağına zamanında kavuşması halinde bunu değer kaybına uğramayacak surette değerlendirebileceğini ispat etmesi gerektiğini, bu bağlamda alacaklının herhangi bir ispat kolaylığından veya fiili karineden yararlanamayacağını, bu nedenle söz konusu zararın soyut olarak ispatının mümkün olmadığını ifade etmektedir.⁷⁵

⁷² Kılıçoğlu, s. 909 vd.; Ayrancı, s. 169 vd.

⁷³ Akçaal, s. 1080; Kılıçoğlu, s. 910, Reisoğlu, s. 378; Barlas, s. 212 vd.; Kılıçoğlu, özellikle yüksek enflasyon nedeniyle paranın değer kaybı nedeniyle oluşan zararlar açısından, aşkın zararın ispatıyla ilgili olarak bir karinenin varlığını yadsıyan yargı kararlarının kabul edilemeyeceğini, yüksek enflasyonun varlığının uzun yıllardır Devletin resmi organlarınca da kabul ve beyan edilen maruf ve meşhur bir olgu olduğunu, bu kapsamda Devlet bu gerçekliği dikkate alarak kendi alacakları için daha yüksek bir faiz oranı uygularken, adi alacaklar açısından aynı olgu nedeniyle oluşan zararın somut olarak ispatının aranmasının adalet ve hakkaniyet düşüncesi ile bağdaşmadığını ifade etmektedir. Bkz. Kılıçoğlu, s. 920 vd.

⁷⁴ Devalüasyon yetkili makamların kararıyla, para değerindeki ani düşüşü ifade etmektedir. Bu kapsamda alacaklının örneğin yatırım yapacaksa yatırımının devalüasyondan önceki maliyeti ile sonraki maliyeti arasındaki farkı zarar olarak talep edebileceği kabul edilmektedir. Bkz. Kılıçoğlu, s. 911.

⁷⁵ Akçaal, s. 1081; Zeytinoğlu, s. 262; Alman ve İsviçre hukukarında ise aşkın zarar

Özellikle enflasyon nedeniyle oluşan paranın değer kaybetmesine bağlı zararların aşkın zarar olarak talep edilip edilemeyeceği ve bu zararın ispat yöntemi yargı kararlarında da oldukça tartışmalı olup, aşağıda ayrıntılı olarak değerlendirildiği üzere Yargıtay Dairelerinin konuya yaklaşımı, özellikle aşkın zarar bağlamında Anayasa Mahkemesi tarafından verilen ihlal kararı sonrasında büyük farklılıklar içermektedir.

III- Aşkın Zarar ve Mülkiyet Hakkı İlişkisi

Medeni Kanun kapsamında farklı tasnifler söz konusu olmakla birlikte,⁷⁶ Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı, ekonomik değer ifade eden ve parayla değerlendirilebilen her türlü mal varlığı hakkını kapsamaktadır.⁷⁷ (AYM, E.2015/39, K.2015/62, 1/7/2015, § 20). Anayasa Mahkemesi de birçok kararında *"Anayasa'nın 35. maddesinde yer verilen mülkiyet kavramı, kapsam itibarıyla 4721 sayılı Kanun'da yer alan mülkiyet kavramı ile sınırlı olmamakla birlikte..."* diyerek bu hususa işaret etmektedir.⁷⁸

AİHM kararlarına bakıldığında, alacak haklarının da mülk olarak değerlendirildiği, ancak bunun için söz konusu hakkın icra edilebilir nitelikte olmasının arandığı görülmektedir. Bundan kasıt, örneğin alacağın bir yargı kararı, tahkim kararı veya başka bir resmi merci kararına dayanması gibi iç hukuka göre icra edilebilir kılınmış olmasıdır.⁷⁹ AİHM, ancak mevcut mülkleri bu hak kapsamında değerlendirmekle birlikte, şayet o alacak hakkının kazanılmış sayıldığına ya da elde edilebileceğine dair iç hukukta yer alan bir kanuni düzenleme ya da buna dair yerleşik bir yargısal uygulama bulunuyor ise meşru beklenti kavramından hareketle söz konusu hakkı da mülk olarak kabul etmektedir.⁸⁰ Anayasa Mahkemesi içtihadına da aynı bakış açısının hakim ol-

konusu, bu ülkelerde enflasyon oranının daha düşük olması nedeniyle daha çok yabancı para borçlarının ifasındaki kur farkı açısından ele alınmaktadır. Kılıçoğlu, s. 915 vd.

⁷⁶ Ahmet M. Kılıçoğlu, Eşya Hukuku, Ankara 2021, s. 199 vd.

⁷⁷ AYM, E.2015/39, K.2015/62, 1/7/2015, § 20.; AYM, BB, Ano İnşaat ve Ticaret Ştd. Şti, B. No: 2014/2267, 21/12/2017, § 51-55.

⁷⁸ AYM, BB, İhsan Vurucuoğlu, B. No: 2013/539, 16.05.2013, § 30.

⁷⁹ Stran Greek Refineries ve Stratis Andreadis/Yunanistan, B. No: 13427/87, 09.12.1994, § 62; Burdov/Rusya, B. No: 59498/00, 07.05.2022, § 40.

⁸⁰ Strectch/Birleşik Krallık, B. No: 44277/98, 24.06.2003, § 35; Pine Valley Develop-

duğu, bu bağlamda alacak haklarının da Anayasa'nın 35. maddesinin güvence kapsamında değerlendirildiği görülmektedir.⁸¹

Özetle mülk olarak değerlendirilmesi gerektiğinde kuşku bulunmayan menkul ve gayrimenkul mallar ile bunların üzerinde tesis edilen sınırlı ayni haklar ve fikrî hakların yanı sıra icrası kabil olan her türlü alacak da mülkiyet hakkının kapsamına dâhildir. Bu kapsamda alacaklının geçmiş günler faizi ile karşılanamayan aşkın zarar talebinin de mülkiyet hakkı çerçevesinde korunması gereken değerler arasında olduğunda kuşku bulunmamaktadır.⁸²

IV- Güncel Yargı Kararlarında Aşkın Zarar ve İspat Sorunu

Aşkın zararın ispatında somut veya soyut yöntemlerden hangisinin tercih edilmesi gerektiği, özellikle enflasyona bağlı para değerindeki düşüşler bağlamında uzun süredir doktrin ve yargısal uygulamalarda tartışmalı bir meseledir. Bununla birlikte, Anayasa Mahkemesi'nin 21/12/2017 tarihli ve 2014/2267 başvuru numaralı kararından sonra Yargıtay Daire kararları arasında gözle görülür bir görüş ayrılığı oluşmuştur. Bu yaklaşım hukukun bütünlüğü açısından sakıncalı olduğu kadar, sorunun çözümü de bu kapsamda oluşan yargısal iş yükünün seyri üzerinde belirleyici etkiyi haiz olacaktır.

1- 21/12/2017 Tarihinden Önce Yargıtay Uygulaması

Aşkın zarar ve ispatına ilişkin Yargıtay uygulamasına bakıldığında; 2018 yılı *öncesinde* verilen kararlarda ağırlıklı olarak, aşkın zararın ispatında somut yöntemin uygulanması gerektiğinin kabul edildiği ve soyut yöntemin sakıncalarından bahsedilen kararların mevcut olduğu görülmektedir.⁸³ Bu kapsamda yüksek mahkemenin aşkın zarar karinesinden hareket etmediği, özellikle enflasyon, devalüasyon, altın fiyatlarındaki artış, tüketici fiyat endeksi, üretici fiyat endeksi ve asgari ücret oranlarındaki artıştan yola çıkarak ispat faaliyetinde bulunulamayacağını; bu genel ve maruf olgular dışında, geçmiş günler faizi

ments Ltd. ve Diğerleri/İrlanda, B. No: 12742/87, 29.11.1991, § 51.
⁸¹ AYM, ND, E.1987/11, K.1988/2, 21.01.1988; AYM, ND, E.1987/11, K.1988/2, 21.01.1988; AYM, BB, Fatma Yıldırım, B. No: 2014/6577, 16.02.2017; AYM, BB, Ano İnşaat ve Ticaret Ştd. Şti, B. No: 2014/2267, 21/12/2017.
⁸² AYM, BB, Ano İnşaat ve Ticaret Ştd. Şti, B. No: 2014/2267, 21/12/2017, § 51-55.
⁸³ HGK, 31.10.2007 tarih ve 2007/11-668 E.-2007/798 K.

ile karşılanamayan somut zararın varlığının ispatlanması gerektiğinin; özellikle soyut bir iddia zararın ispatı açısından yeterli olmadığı için, alacaklının fiilen yaptığı işin ve faaliyet alanının, ileri sürdüğü zararın oluşabileceğine ilişkin iddia ile somut olarak örtüşmesi gerektiğinin⁸⁴ vurguladığı anlaşılmaktadır. Kararlarda sıklıkla “Soyut anlatımlar, muhtemel kar kayıpları, elde edilmesi tahmin edilen gelir kalemleri munzam zararın ispatı için yeterli değildir. Yine yüksek enflasyon, dolar kurundaki artış, serbest piyasadaki faiz oranlarının yüksek oluşu gibi hususlar davacıyı ispat yükünden kurtarmaz.... faizi aşan zararın, genel ekonomik olumsuzlukların (ülkede cari enflasyon oranı, yüksek ve değişken döviz kurları, mevduat faizleri) dışında, davacının durumuna özgü, somut vakıalarla ispatlanması gereki.” tespitlerine yer verildiği görülmektedir.⁸⁵

Yargıtayın az sayıdaki kararında ise; tacir olan alacaklının borçludan para borcunu zamanında tahsil etmesi halinde ticari işlerinde kullanacağını karine olarak kabul ettiği; yaşanan enflasyon dolayısı ile paranın değerinin düşmesi ve alım gücünün azalması olgularının alacaklının ayrıca zararını ispat yönünden kanıt getirmesini gerektirmeyen fiili karineler oluşturduğunu belirttiği; ülkemizde yaşanan ve herkesçe bilinen (mâruf ve meşhur olan) enflasyon oranı nedeni ile alacaklının uğradığı zararın temerrüt faizi ile karşılanması mümkün olmayacağından ve bu karinenin aksinin borçlu tarafından ispatı gerekeceğinden, aşkın zararın hesabında mahkemece her yıl itibariyle gerçekleşen enflasyon oranı, mevduat ve Devlet tahvillerine uygulanan faiz oranı, döviz kurları ile ilgili resmi belgeler getirtilerek, olayın özelliğine göre uzman bilirkişilerden yararlanılarak gerçek zararın hesap ettirilmesi gerektiğinin vurgulandığı görülmektedir.⁸⁶

⁸⁴ Örneğin Yargıtay 4. H. D. 04.03.1986 tarih ve 1986/685 esas, 1986/2012 tarihli kararında “dar gelirli bir memurun, ortak malın satılması halinde elde ettiği parayı vadeli hesaba veya benzer gelir getiren yerlere yatırarak nemalandırmasının beklenen bir davranış olmadığını” kabul etmiştir.

⁸⁵ Y.15 H.D., 24.1.1994 tarih, 1993/5843 esas, 1994/229 karar; Yargıtay 17. H.D., 1.11.2016 tarih, 2014/13329 esas, 2016/9629 karar; Yargıtay 15. H.D., 12.5.2016 tarih, 2016/1049 esas, 2016/2737 karar; Yargıtay 11. H.D., 3.3.2016 tarihli, 2015/8570 esas, 2016/2363 karar, Yargıtay 15. H. D., 12.5.2016 tarih, 2016/1049 esas, 2016/2737 karar.

⁸⁶ Yargıtay 11. H. D., 24.09.1985 tarih, 1985/3533 esas, 1985/4757 karar; Yargıtay 11. H.D., 23.05.1996 tarih, 1996/1416 esas, 1996/3723 karar; Yargıtay 13. H. D., 01.01.1995 tarih, 1995/267 esas, 1995/5451 karar; Yargıtay 13. H. D., 22.05.1997 tarih, 1997/2555 esas, 1997/4658 karar.

Hukuk Genel Kurul Kararlarında da somut ve soyut yöntemler bakımından farklı kanaatlerin söz konusu olduğu anlaşılmaktadır.⁸⁷

Sorunun Yargıtay İçtihadı Birleştirme Büyük Genel Kurulu'na taşınması ile Kurul, hem Borçlar Kanunu'nun hem HUMK'un hakime, önüne gelen somut olayın özelliğine göre değerlendirme yapması hususunda takdir yetkisi tanıdığını belirterek *"Bu nitelikte, kaynağını değişik ve çok türlü maddi olgulardan alan zararların kanıtlanması işleminin içtihatların birleştirilmesi yolu ile tek bir ispat vasıtasına bağlanması, hakim delilleri serbestçe takdir edip vicdani kanaatine göre hüküm kurmasını öneren yasa kuralı ile sınırlandırılacağı gibi, hukukun zaman içinde gelişimini de önleyeceği sonucuna kavuşulmuş, bu düşünce ve sakıncalar önde tutularak içtihatların birleştirilmesine gerek görülmemiştir"* sonucuna varmıştır.⁸⁸

2- Mülkiyet Hakkı ve Aşkın Zarar İlişkisi Bağlamındaki Yargısal Kararlar

Aşkın zarar meselesi mülkiyet hakkı bağlamında yapılan bir bireysel anayasa şikayeti yolu ile anayasal içtihadı da konu olmuştur.⁸⁹ Başvuru mahkemece hükmedilen alacağın değer kaybına uğratılarak ödenmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlali iddiasına ilişkin olup bir kamu kurumuna iş yapan ve para alacağı zamanında ödenmeyen alacaklının açtığı dava kısmen kabul edilmiş, aşkın zarar talebi ise reddedilmiştir. Başvuruya konu olayda alacaklının aşkın zarar talebinin derece mahkemelerince *"davacının yaptığı iş nedeniyle davacıya ödenen temerrüt faizlerinden fazla (munzam) zararının ispatlanmadığı"* gerekçesiyle reddedildiği, bu bağlamda alacaklının aradan geçen uzun sürede (1988 ila 2013) paranın değer kaybından kaynaklanan aşkın zarar talebinin, bu tür bir iddianın ancak somut vakıa ve delillerle ispatının mümkün olduğu kanaati temelinde kabul görmediği anlaşılmaktadır.

AYM kararında, başvurucunun aşkın zarar şeklindeki alacak hakkının Anayasa'nın 35. maddesi bağlamında mülk olarak değerlendirileceği tespit edildikten sonra, başvurucunun mülkiyet hakkına yapı-

⁸⁷ HGK, 2000/5-1611 esas, 2000/1636 karar; 31.10.2007 tarih ve 2007/11-668 esas, 2007/798 karar; 13/6/2012 tarih, 2011/18-730 esas, 2012/373 karar; 7/2/2007 tarih, 2007/11-55 esas, 2007/53 karar.

⁸⁸ YİBBGK, 8.10.1999 tarih, 1997/2 esas, 1999/1 karar.

⁸⁹ AYM, BB, Ano İnşaat ve Ticaret Ştd. Şti, B. No: 2014/2267, 21/12/2017.

lan müdahalenin meşru olup olmadığı denetlenmiştir. Bu kapsamda; ekonomilerde bir değişim vasıtası olan paranın çeşitli ticari, sınai, zirai vs. faaliyetlerde kullanılmakla sahibine kazanç, kira, nema gibi yararlar sağlayan ekonomik bir değer olduğu; paranın sahibi dışındaki kişi ve kuruluşlarca kullanılmasının, sahibinin bu ekonomik değerden mahrum bırakılması sonucunu doğurması yanında enflasyon etkisinde olan ekonomilerde değerini yani alım gücünü enflasyon oranına bağlı olarak yitirmesine neden olduğu; mülkiyet hakkı kapsamında alacağın geç ödenmesi durumunda aradan geçen sürede enflasyon nedeniyle paranın değerinde oluşan hissedilir aşınma ile mülkiyetin gerçek değeri azaldığı gibi bu bedelin tasarruf veya yatırım aracı olarak getirisinden yararlanmak imkânının da bulunmadığı, bu şekilde kişilerin mülkiyet haklarından mahrum edilerek haksızlığa uğratıldıkları ifade edilmiştir. Somut olayda da başvurucunun mülkiyet hakkı kapsamındaki alacağının enflasyon karşısında önemli ölçüde değer kaybına uğratılarak ödendiği anlaşıldığından başvurucuya şahsi olarak aşırı ve olağan dışı bir külfet yüklendiği kanaatine varıldığı, bu tespite rağmen derece mahkemelerinin başvurucunun zarara uğradığını ayrıca ispatlaması gerektiği yönündeki katı yorumu nedeniyle somut olay bakımından kamunun yararı ile başvurucunun mülkiyet hakkının korunması arasında kurulması gereken adil dengenin başvuru aleyhine bozulduğu ve bu suretle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna varıldığı belirtilmiştir.

Anayasa Mahkemesi kararı ile ilgili olarak doktrinde eleştiriler ileri sürülmekle birlikte⁹⁰, bu eleştirilerin büyük bölümüne katılmak mümkün değildir. Bu bağlamda örneğin, açık bir keyfilik olmadığı veya bariz bir takdir hatası içermediği sürece Anayasa Mahkemesi'nin hukuk kurallarının yorumlanması ve delillerin değerlendirilmesi bakımından mahkemelerin takdir yetkisine müdahalede bulunmaması gerektiği, somut olayda da derece mahkemesince verilen kararların bariz takdir hatası veya açık bir keyfilik içermediği, zira aşkın zarar şartının Kanunda (TBK. m. 122/I) açıkça öngörüldüğü ve söz konusu hükmün somut olaya uygulanması açısından bariz takdir hatasından veya açık bir keyfilikten söz edilemeyeceği belirtilmektedir. Kanaatimizce birey-

⁹⁰ Akçaal, s. 1085.

sel başvuru yolunun niteliği de dikkate alınarak üzerinde durulması gereken husus şudur: Anayasa Mahkemesi söz konusu kararda derece mahkemelerinin yerine geçerek ilgili Kanun hükmünü bizzat yorumlamaktadır. Mahkeme, derece mahkemelerinin TBK 122. madde hükmünü yorumlama tarzının anayasaya uygun⁹¹ olup olmadığını, bir başka diğer deyişle derece mahkemelerinin özel hukuk normlarını yorumlayarak ulaştıkları neticenin, anayasal temel hak güvenceleri ile uyumunu denetlemektedir. Zira özel hukuk uyuşmazlıklarını çözüme bağlayan yargı organları, özel hukuk kurum ve kavramlarından hareket etmekle birlikte, bu kurum ve kavramları anayasal temel hak güvencelerini gözeterek yorumlamak/uygulamak durumundadır. Bu kapsamda kanaatimizce AYM tarafından ulaşılan netice isabetli ve somut olayın nitelikleri ile uyumludur.

Karar sonuç itibariyle, yüksek enflasyon oranı nedeniyle paranın değerindeki düşüşe bağlı olarak maruz kalının zararın hesabında, derece mahkemelerince bu olgu yeterli görülmeyle, başvurucağının zara uğradığını ayrıca ispatlaması gerektiği yönündeki katı yorumunun mülkiyet hakkını ihlal ettiği kanaatine dayanmaktadır. Elbette bireysel başvuru ve bu usulde verilen kararlar kural olarak somut başvuru ve ilgili yargısal süreç üzerinde etki göstermekle birlikte, bireysel başvurunun olayı aşan etkisi kapsamında benzer tüm uyuşmazlıklarda dikkate alınması gereken bir anayasal yoruma işaret etmekte, bu yönüyle benzer uyuşmazlıklardaki yargısal bakış açısı üzerinde dönüştürücü etkiye sahip olmaktadır. Aşağıda ayrıntılı olarak açıklandığı üzere aşkın zarar bağlamında da bu etkinin gerçekleştiği, ancak bir kısım Yargıtay Daireleri'nin hükmün AYM'nin ortaya koyduğu Anayasa'ya uygun yorumunu tercih etmemesi nedeniyle sorunun daha karmaşık bir hal aldığı görülmektedir.

⁹¹ Yargı makamlarının Anayasaya uygun yorum yükümlülüğü hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Şebnem Nebioğlu Öner, "Özel Hukuk Uyuşmazlıklarında Temel Hakların Uygulanabilirliği Bağlamında Güncel Anayasal İçtihatla Aile Hukuku Meseleleri", Türk Medeni Hukuku Çerçevesinde Aile Hukukunda Güncel Meseleler Sempozyumu, ASBÜ, 19 Aralık 2019, s. 159 vd.; Şebnem Nebioğlu Öner, "Ortaklığın Giderilmesi Davalarında Aile Konutu Şerhi Engeli: Anayasa Mahkemesinin Feridun Çalışkan ve Diğerleri Kararı", Yargı Kararları Sempozyumu I, Eşya Hukuku, İBÜ, 7 Mayıs 2021, s. 52 vd.; Şebnem Nebioğlu Öner, "Vasiyetname Yoluyla Tanıma: Bir Özel Hukuk Tasarrufunun Yorumu", ABD, Y. 80, S. 3, 2022, s. 31.

3- 21/12/2017 Tarihli Karar Sonrası Yargıtay Uygulamasında Aşkın Zararın İspatı Sorunu: Yöntemsel Farklılık ve Çelişkiler

Yukarıda ifade edildiği üzere, yüksek enflasyon nedeniyle paranın değerinde yaşanan düşüşe bağlı olarak maruz kalındığı belirtilen aşkın zarar iddiaları, uzun süredir farklı yargısal kararların verilmesine neden olmuştur. Konu ile ilgili olarak Anayasa Mahkemesi tarafından verilen ihlal kararı sonrasında ise, bu görüş ayrılıklarının artarak devam ettiği, bu kapsamda Yargıtay'ın bazı Dairelerince ihlal kararı doğrultusunda yorum yapılarak, benzer iddialarda somut ispat arayışından vazgeçilirken, bazı Dairelerin somut ispat yöntemini uygulamaya devam ettiği görülmektedir.

Somut ispatı aramaya devam eden kararda “*Kanun koyucu para borcunun geç ödenmesi ya da ödenmemesi halinde bir zararın mevcut olduğunu kural olarak benimsemiştir. Diğer bir deyişle temerrüt faizi miktarınca alacaklının zarara uğradığı yasal bir karine olarak kabul edilmiştir. Bunun dışında davacının herhangi karineden istifade etme olanağı yasal olarak mevcut değildir*”; “*Ülkede yaşanan ekonomik kriz nedeniyle paranın döviz karşısında hızlı değer kaybı, yüksek enflasyon gibi genel afaki ve doğrudan davacının zararını ifade etmeyen umumi ekonomik konjonktürel olgular BK'nın 105. (TBK. 122.) maddesinde sözü edilen munzam zararın varlığını göstermez*” şeklindeki tespitlere yer verildiği ve bu suretle hükmün Anayasaya uygun yorumunun tercih edilmediği anlaşılmaktadır.⁹² Bu bağlamda 2021 tarihli bir Hukuk Genel Kurulu kararında da benzer düşüncenin paylaşıldığı görülmektedir.⁹³

Buna karşın diğer Daire kararlarında, ihlal kararında belirtilen tespitler de gözetilerek “*Öncelikle munzam zarar talep edilen alacakla ilgili temerrüt tarihinden tahsil tarihine kadar geçen süredeki enflasyon verilerini gösterir TEFE, TÜFE-ÜFE oranları, banka vadeli mevzuat faiz oranları, döviz kurları, devlet tahvil faiz oranları, işçi ücretleri ve diğer yatırım araçları ile ilgili getiri bilgilerinin resmi kurumlardan sorulup tespit edildikten sonra, yeniden oluşturulacak munzam zarar hesabı konusunda uzman bilirkişi kurulundan, tahsiline karar verilen davacılar alacağının temerrüt tarihinde bu*

⁹² Y. 5. HD., 21.01.2019 tarih, 2017/17121 esas, 2019/604 karar; Y. 13. HD., 30.05.2019, 2016/10665 esas, 2019/6982 karar.

⁹³ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 9.12.2021 tarih, 2017/18-2800 esas, 2021/1629 karar.

yatırım araçlarından oluşacak sepete yatırılması ve değerlendirilmesi halinde tahsil tarihlerinde asıl alacakla birlikte getirisinin ulaşabileceği miktar ile tahsiline hükmedilen asıl alacak ve bu alacak için temerrüt tarihinden tahsil tarihlerine kadar davacıların tahsil edebilecekleri ve tahsil ettikleri faiz miktarı ve toplam miktar ve bu şekilde bulunacak toplam miktarlar arasındaki fark konusunda gerekçeli, mahkeme ve Yargıtay denetimine elverişli rapor alınıp değerlendirilerek faizle karşılanamayan zarar konusunda sonucuna uygun bir karar verilmesi yerine eksik inceleme ile davanın reddi doğru olmamış, ..”; “Munzam zararın tespit edilebilmesi için dava konusu senedin vade tarihinden, icra takibine konu alacağın temlik edildiği 07.06.2012 tarihine kadar geçen süre içerisinde her yıl itibarı ile gerçekleşen yıllık enflasyon artış oranı, bu oranın eşya fiyatlarına yansımada durumu, mevduat ve Devlet tahvillerine verilen faiz oranları, Türk Lirası karşısında döviz kurlarına ilişkin değişiklik listeleri davacıdan istenmek, gerektiğinde bunları ilgili resmi kurum veya kuruluşlardan araştırmak, bu sahada uzman bilirkişi görüşünden de yararlanılmak suretiyle bu süre içerisindeki para değerinin düşmesi, alım gücü azalması nedeniyle alacaklının maruz kaldığı zarar miktarının yukarıda değinilen unsurların toplanıp, ortalamaları bulunarak belirlenmek ve istenilen alacağın temel hukuki yapısı nedeniyle bir tazminat alacağı niteliğinde olduğundan ve bu zararın oluşmasında ülkenin içinde bulunduğu ekonomik ve sosyal ortamın da etkili bulunduğu ve bundan ülkede yaşamını sürdüren gerçek veya tüzel kişilerin etkilenmemesinin kaçınılmaz olduğu ve nihayet her somut olayın özelliği de dikkate alınarak, bulunacak miktarın TBK’nın 51 ve 52. (mülga BK’nın 42 ve 43.) maddeleri çerçevesinde değerlendirmeye de tabi tutularak belirlenmesi ve bundan sonra bulunan bu zarar miktarından asıl alacak tahsil edilirken alınan temerrüt faizi miktarı düşülerek hasıl olacak sonuç çerçevesinde davacı ...’nin munzam zararının olup olmadığı ve miktarı tayin ve tespit edilmesi gerektiğinden... ” şeklinde sonuca varıldığı anlaşılmaktadır.⁹⁴

Bu kapsamda Anayasa Mahkemesi’nin ihlal kararı sonrasında, enflasyona bağlı para değerindeki düşüşlerden kaynaklı aşkın zarar iddialarının değerlendirilmesinde soyut ispat yöntemini benimseyen yargı kararlarının sayıca artmaya başladığı görülmekle birlikte, hükmün anayasa uygun yorumunu benimsemeyerek aşkın zararın somut

⁹⁴ Y. 15. HD., 04.03.2019, 2018/1494 esas, 2019/932 karar; Y. 11. HD., 27.06.2019 tarih, 2018/193 esas, 2019/4929 karar; Y. 15. H. D., 6.12.2018 tarih, 2018/3765 esas, 2018/4907 karar; Y. 15. H.D., 25.4.2018 tarih, 2017/2736 esas, 2018/1742 karar.

olarak ispat edilmesi gerektiğine işaret eden yargı kararları da bulunmaktadır. Yukarıda belirtildiği üzere bu farklı yargısal yaklaşımlar, hukukun bütünlüğü ilkesine zarar vererek yargıya duyulan güveni azalttığı gibi, bireysel anayasa şikayeti yolu ile yapılan başvurular ve ihlal kararları neticesinde yapılan yeniden yargılama faaliyetleri de hesaba katıldığında, yargısal iş yükünü oldukça ağırlaştırmaktadır. Bu bağlamda, yargı kararlarında ve özellikle ilk derece yargısına yön veren Yargıtay Daire kararlarında görüş birliğinin sağlanması zaruridir.

TBK'nın 122. maddesi ve yargı kararlarına yansıyan uyuşmazlık kategorisine bakıldığında kanaatimizce; enflasyon ve devalüasyon gibi genel ve irade harici olguların etkisiyle oluşmayan ve geçmiş günler faizi ile karşılanmayan aşkın zarar iddiaları için, özellikle alacaklının fiilen yaptığı işi ve faaliyet alanının, ileri sürdüğü zararın oluşabileceğine ilişkin iddiası ile somut olarak örtüşmesi gibi somut vakıa ve verilerden yararlanılması mümkündür. Ancak enflasyon, devalüasyon veya benzer şekilde, borç ilişkisinin taraflarının iradesi dışındaki olgulara bağlı olarak paranın değerinde yaşanan düşüşten kaynaklanan aşkın zarar iddialarının ayrı bir kategori olarak ele alınması, bu iddialar bağlamında fiili bir karinenin varlığından hareketle soyut ispat yöntemi uygulanarak ilgili resmi ve kayıtlar gözetilmek suretiyle sonuca varılması, TBK'nın ilgili düzenlemesinin amacı ile uyumlu olacağı gibi, hükmün anayasaya uygun yorumuna da hizmet edecektir. Zira borç ilişkisinin taraflarının iradeleri dışında gerçekleşen ve çoğu olayda yargısal iş yükü ve uzun süren yargılamaların etkisi ile tedrici olarak artan bu zarara, uyuşmazlığın taraflarından birinin katlanmasını beklemek, bu durumu borçlu açısından istifade edilebilir hale getirecek surette ispat faaliyetini ağırlaştıran katı bir yorum tarzı benimsemek isabetli olmadığı gibi, özellikle borçlu tarafın borca aykırı davranışı nedeniyle uyuşmazlığın tarafları arasında bozulan yarar dengesinin yargı kararı ile alacaklı aleyhine daha da bozulmasına sebebiyet vermektedir. Elbette bu kapsamda, her somut olayın özelliği dikkate alınarak, bulunacak miktarın TBK'nın 51 ve 52. maddeleri çerçevesinde değerlendirmeye tabi tutulması suretiyle tazminatın belirlenmesi gerekecektir.⁹⁵

⁹⁵ Akçaal, s. 1088. Yazar bu hususta bir içtihadı birleştirme kararı verilebileceği görüşünü dile getirmekte olup, münhasıran enflasyona bağlı para değerindeki düşüşten kaynaklanan münzar zarar iddiaları için bu yola başvurulması kanaatimizce

SONUÇ

Para borçlarında temerrüt faizi ile karşılanamayan zararı ifade eden aşkın zarar, niteliği ve bunun ispatı hususunda uzun süredir yargı gündemini meşgul eden önemli bir Borçlar Hukuku meselesidir.

Aşkın zararın birçok görünümü olmakla birlikte, özellikle enflasyon nedeniyle oluşan paranın değer kaybına bağlı zarar iddiaları, bu kategori içerisinde en tartışmalı alandır. Zira ilgili yargı kararlarında, bu tür zararların ispatı noktasında ileri sürülen somut ve soyut yöntemlere ilişkin tercih, benzer uyuşmazlıklar açısından farklı yargı kararlarının verilmesine neden olmaktadır.

Paranın değer kaybının hukuk alanında ortaya çıkardığı bu tartışma derece mahkemelerinde yürütülen yargılamalarla sınırlı olmayıp, özellikle mülkiyet hakkı ve konuya ilişkin çelişkili yargı kararları nedeniyle ayrımcılık yasağı ve hukuki güvenlik ilkesi temelinde insan haklarına ilişkin inceleme zeminine taşınmaya devam etmektedir.

Borçlunun edimini geç ifa etmesi nedeniyle alacaklının uğradığı ve temerrüt faizi ile giderilemeyen zararlar, hukuka olan güveni ve adalet duygusunu zedelemektedir. Esasen TBK 122. maddenin amacı da bu adaletsizliği telafi ederek, taraflar arasındaki menfaat dengesini tesis etmektir. Ancak özellikle aşkın zararın ispatı hususundaki yöntem farklılıkları bağlamında yargı kararlarındaki süregelen istikrarsızlık, TBK 122. maddenin düzenleme amacına uygun bir hukuk pratiği oluşmasını engellemektedir.

Bu kapsamda yukarıda belirttiğimiz nedenlerle, aşkın zarar ve mülkiyet ilişkisi çerçevesinde yapılan değerlendirmeler de dikkate alınarak, derece mahkemelerinin, özellikle de Yargıtay'ın bu konudaki görüşünün güncellenmesi ve TBK 122. madde hükmünün anayasaya uygun yorumunun tercih edilmesi, bu kapsamda aşkın zarar müessesesi ve özellikle ispatına ilişkin yöntemsel farklılıkların giderilmesi, hukukun bütünlüğüne hizmet edeceği kadar, bu problem nedeni ile oluşan yargısal işyükünün seyri üzerinde de belirleyici etkiyi haiz olacak, adalete olan güveni temin edecektir.

Kaynakça

Kitaplar

- Antalya Gökhan, Borçlar Hukuku Genel Hükümler C. V/1,3, Seçkin Yayınevi, Ankara 2019.
- Ayrancı Hasan, Türk Borçlar Hukukunda Munzam Zarar (BK. m. 105), Yetkin Yayınevi, Ankara 2006.
- Barlas Nami, Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar, İstanbul 1992.
- Çetin Sümeyra, Borçlunun Temerrüdünün Sonuçları, Yüksek Lisans Tezi, İÜSBE, 2011.
- Eren Fikret, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Yetkin Yayınevi, Ankara 2020.
- Feyzioğlu Feyzi Necmeddin, Borçlar Hukuku Genel Hükümler C. II, Fakülteler Matbaası, İstanbul 1977.
- Havutçu Ayşe, Tam İki Tarafa Borç Yükleyen Sözleşmelerde Temerrüt ve Müspet Zararın Tazmini, İzmir 1995.
- Kılıç Öztürk Gizem, Türk Borçlar Hukukunda Borçlunun Temerrüdü, Yüksek Lisans Tezi, UÜSBE, 2015.
- Kılıçoğlu Ahmet M., Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Turhan Kitabevi, Ankara 2021.
- Kılıçoğlu Ahmet M., Eşya Hukuku, Turhan Kitabevi, Ankara 2021, s. 199 vd.
- Nomer Haluk N., Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Beta Yayınları, İstanbul 2012.
- Oğuzman M. Kemal/ Öz, Turgut, Borçlar Hukuku Genel Hükümler C. 1, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2020.
- Reisoğlu Safa, Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Beta Yayıncılık, İstanbul 2012.
- Saltoğlu Arap Hatice Esra, Tam İki Tarafa Borç Yükleyen Sözleşmelerde Borçlunun Temerrüdü, Yüksek Lisans Tezi, ÇÜSBE, 2018.
- Schenker Franz, Die Voraussetzungen und Die Folgen des Schuldnerverzugs im Schweizerischen Obligationenrecht, Freiburg 1988.
- Tekinay Selahattin Sulhi/Akman Sermet/Burcuoğlu Haluk/Altıp Atila, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul 1993.
- Tümerdem Murat, Sürekli Borç İlişkilerinde Borçlunun Temerrüdü ve Sonuçları, Doktora Tezi, AÜSBE, 2018.

Makaleler

- Altaş Hüseyin, "Munzam Zararda İspat Sorunu", *AÜHFD*, 50(1), 2001, s.121-130.
- Buz Vedat, "Karşılaştırmalı Hukukta Munzam Zararın İspatı", *Yargıtay Dergisi*, 1998, C. 24, S. 3, s. 369-410.
- Keser Yıldırım, "Aşkın Zararın İspatı", *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 11(2), 2000, s. 484-495.
- Kırkbeşoğlu Nagehan, "6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu ile Getirilen Faiz Sınırları Üzerine Bir Değerlendirme", *BATİDER*, C. 28, S. 4, 2012, s. 145- 172.

- Nebioğlu Öner Şebnem, “Ortaklığın Giderilmesi Davalarında Aile Konutu Şerhi Engeli: Anayasa Mahkemesinin Feridun Çalışkan ve Diğerleri Kararı”, *Yargı Kararları Sempozyumu I, Eşya Hukuku, İBÜ*, 7 Mayıs 2021, s. 51-97.
- Nebioğlu Öner Şebnem, “Özel Hukuk Uyuşmazlıklarında Temel Hakların Uygulanabilirliği Bağlamında Güncel Anayasal İçtihatla Aile Hukuku Meseleleri”, *Türk Medeni Hukuku Çerçevesinde Aile Hukukunda Güncel Meseleler Sempozyumu, ASBÜ*, 19 Aralık 2019, s. 159-194.
- Nebioğlu Öner Şebnem, “Vasiyetname Yoluyla Tanıma: Bir Özel Hukuk Tasarrufunun Yorumu”, *ABD, Y. 80, S. 3*, 2022, s. 1-53.
- Özmen Etem Saba/ Aktaş, Türkan, “Türk Hukuku Açısından Para Borçlarında Temerrüt Faizi Yanında Ceza Koşulu Talep Edilebileceğine İlişkin Yargıtay Kararlarının Eleştirisi”, *Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2018, C. 17, S. 1, s. 39-54.
- Serozan Rona, “Paranın Alım Gücünün Düşmesine Bağlı Kayıpların Karşılmasında Eşitsizlikler”, *İÜMHAD, Cilt: 20*, 1996, s.41- 48.
- Yılmaz Orhan, “Yasal Temerrüt Faizi”, *İstanbul Barosu Dergisi*, 2006, C. 80, S. 1, s. 69-75.
- Zeytinoğlu Emin, “Para Borçlarında Temerrüt Hallerinde Munzam Zarar”, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2005, C. 4, S. 8, s. 253-263.

